

a la lluna
de València

La nova catacumba

Arthur Conan Doyle

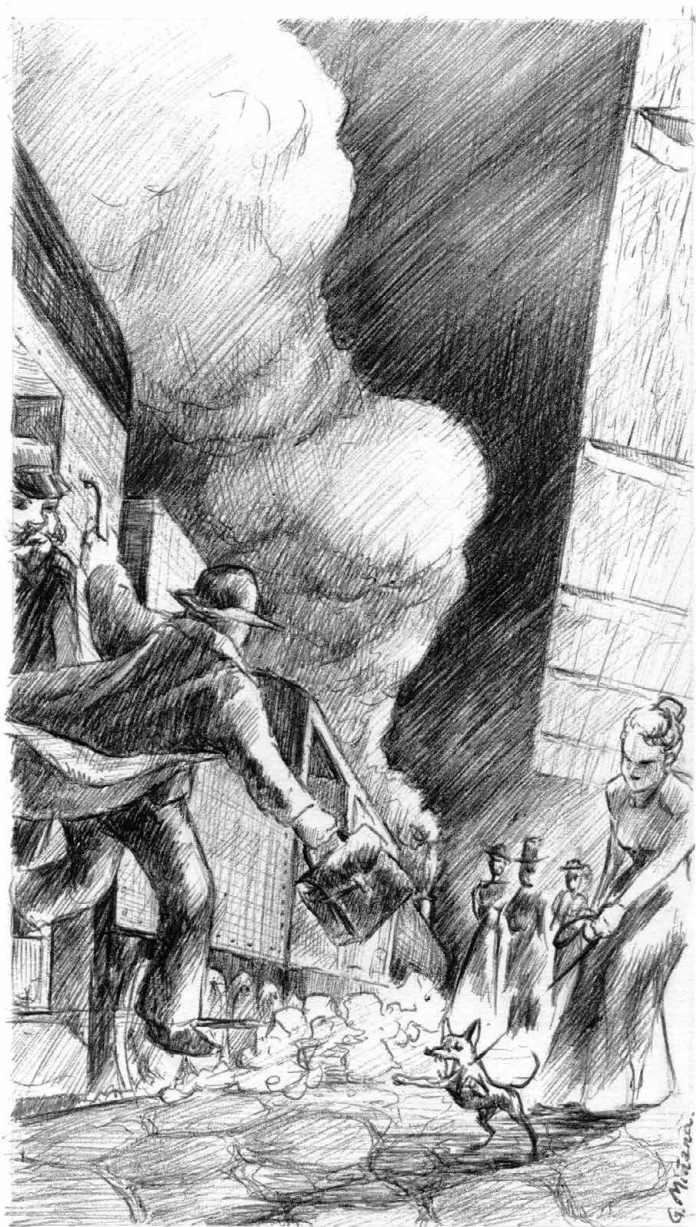
El senyor John Vansittart Smith, membre de la Royal Society, amb domicili al carrer de Gower, número 147 A, era un home que podria haver figurat entre els millors investigadors científics gràcies a la seua voluntat i lucidesa. Tanmateix, també era víctima d'una ambició universal que l'incitava a intentar destacar en diferents camps en lloc d'especialitzar-se només en un. De jove, havia mostrat tals aptituds per a la zoologia i la botànica que els seus amics el consideraven un segon Darwin; però quan estava a punt d'accedir a una càtedra, va interrompre de sobte aquests estudis i es va lliurar a la química. En aquest camp, les seues investigacions sobre la gamma dels metalls el van convertir en membre de la Royal Society, però, de nou, se'n va cansar i, després de faltar un any al laboratori, va ingressar en la Oriental Society. L'estudi que va dur a terme sobre les inscripcions jeroglífiques i demòtiques d'El Kab va donar un gran exemple tant de la versatilitat com de la inconstància del seu talent.

Això no obstant, fins el més voluble dels pretendents pot quedar atrapat al final i això li va passar a John Vansittart Smith. Com més s'introduïa en l'egiptologia, més impressionat quedava per les grans possibilitats que s'obrien davant de l'investigador i per la importància excepcional d'un camp que prometia donar llum sobre els primers gèrmens de la civilització humana i sobre l'origen de la major part de les arts i les ciències. Tan enlluernat estava el senyor Smith, que es va casar de seguida amb una jove egiptòloga que havia escrit sobre la sisena dinastia i, una vegada s'havia

assegurat d'aquesta manera una base d'operacions sòlida, es va posar a reunir material per a un treball que havia d'unir les investigacions de Lepsius i l'enginyer de Champollion. La preparació d'aquesta obra magna obligava a moltes visites ràpides a les extraordinàries col·leccions egípcies del Louvre, però en l'última d'aquestes, cap a mitjan octubre passat, es va veure implicat en una estranya i notable aventura.

Els trens portaven retard i el Canal estava prou agitat, de manera que l'estudiós va arribar a París un poc atabalat i en unes condicions febrils. Quan va fer cap a l'Hôtel de France, al carrer de Laffitte, va deixar-se caure en el sofà i hi va romandre durant un parell d'hores, però, com que no podia dormir, va decidir que, malgrat el cansament, aniria al Louvre, resoldria l'assumpte per què havia vingut i tornaria a Dieppe amb el tren de la vesprada. Una vegada va arribar a aquesta conclusió, es va posar l'impermeable, ja que plovia, va creuar el Boulevard des Italiens i va baixar per l'avinguda de l'Opéra. Ja al Louvre, es trobava en terreny conegut i es va dirigir ràpidament cap a la col·lecció de papirs que volia consultar.

Ni tan sols els més fervents admiradors de John Vansittart Smith podrien dir d'ell que era un home atractiu. El seu nas corb i la barbeta prominent mostraven el mateix caràcter agut i incisiu que distingia el seu intel·lecte. Alçava el cap a la manera dels pardals i en una conversa també feia com els pardals quan expressava les seues objeccions i rèpliques amb un moviment com de picoteig. En veure's en el reflex de la vitrina que tenia al davant, dret, amb el coll de l'impermeable alçat fins a les orelles, potser es va adonar que tenia una aparença singular, però, tot i així, va restar de pedra quan una veu va exclamar en anglès darrere d'ell i en un to perfectament audible:

—Quina persona més estrofolària!

La personalitat de l'estudiós contenia una bona dosi de vanitat frívola, que es manifestava a través d'una ostentosa i exagerada indiferència cap a totes les consideracions personals. Va prémer els llavis i va mirar amb severitat el rotllo de papirs mentre el cor se li omplia de ressentiment cap a tota la raça de turistes britànics.

—Sí —va afirmar una altra veu—, és un tipus realment estrambòtic.

—Saps què? —va continuar el primer—. Quasi podríem dir que, de tant mirar les mòmies, gairebé s'ha momificat.

—La veritat és que té una fisonomia egípcia —va dir l'altre.

John Vansittart Smith es va girar amb la intenció de deixar en ridícul els seus compatriotes amb un parell de comentaris corrosius, però, per a la seua sorpresa i alleujament, els dos joves que conversaven estaven d'esquena, contemplant un dels empleats de manteniment del Louvre que brunyia algunes peces de llautó a l'altra punta de la sala.

—Carter ens estarà esperant al Palais Royal —va comentar un turista a l'altre mentre feia una ullada al rellotge; tots dos se'n van anar sorollosament, deixant l'estudiós amb la seua feina.

«Em pregunte de què en diran una fisonomia egípcia aquests xarraires», va pensar John Vansittart Smith, i es va moure un poc del lloc on estava per tal d'entreveure la cara de l'home. Tan bon punt li va posar els ulls a sobre, es va sobresaltar. En efecte, era la mena de cara que li resultava tan familiar a causa dels seus estudis: les faccions uniformes com les de les escultures, el front ample, la barbata redona

i la pell fosca eren una rèplica exacta de les innumerables estàtues, sarcòfags i dibuixos que adornaven les parets de l'apartament. Això no podia ser una mera coincidència: l'home devia ser egipci. Sense anar més lluny, l'angularitat de les espatles, típica dels de la seua nació, i els malucs tan estrets ja bastaven per a identificar-lo.

John Vansittart Smith es va dirigir cap a l'empleat arrossegant els peus i amb la intenció d'adreçar-se-li. No tenia facilitat per a iniciar una conversa i li resultava molt complicat trobar l'equilibri ideal entre la brusquedat del superior i l'afabilitat de l'igual. Quan s'hi va acostar, l'home estava de costat, però no va apartar els ulls del seu treball. Vansittart Smith va fixar la mirada en la pell de l'home i va tenir la sobtada impressió que hi havia alguna cosa inhumana i preternatural en el seu aspecte. La part de la templa i el pòmul semblava tan envernissada i lluent com el pergamí satinat, no tenia rastre de porus i no podies imaginar-te ni una gota d'humitat en aquella superfície tan àrida. Tanmateix, des del front fins a la barbata s'apreciaven un milió de delicats plecs tornassolats i entrellaçats, com si la natura s'haguera posat a prova per veure quin era el disseny més boig i intricat que podia inventar, a la manera dels maoris.

—*Où est la collection de Memphis?*— va preguntar l'estudiós amb l'aire torbat de qui fa una pregunta amb l'únic propòsit d'encetar una conversa.

—*C'est là*—li va respondre l'home amb brusquedat, apuntant amb el cap a l'altra punta de la sala.

—*Vous êtes un Egyptien, n'est-ce pas?*—va preguntar l'anglés.

L'empleat va aixecar els estranys ulls foscos cap a l'home que l'interrogava. Eren vitris, amb una brillantor entelada i seca que Smith no havia vist mai en una cara

humana. Quan s'hi va fixar, hi va descobrir una espècie d'emoció intensa acumulada en el racó més profund, que sorgia i s'intensificava fins esdevenir una barreja d'horror i odi en la mirada.

—*Non, monsieur; je suis français.**

L'home va girar-se precipitadament i es va inclinar sobre els estris de neteja. Durant un instant, l'estudiós el va mirar estupefacte i, a continuació, se'n va anar cap a una cadira situada en un cantó apartat, just darrere d'una de les portes, i allí, entre papirs, va continuar prenent notes per a les seues investigacions. Tanmateix, els seus pensaments es negaven a seguir el curs natural i s'estancaven en l'enigmàtic empleat amb cara d'esfinx i pell apergaminada.

«On he vist abans uns ulls com aquests?», es va preguntar Vansittart Smith. «Tenen alguna cosa de sauris, de rèptils, com ara la membrana nictitant de les serps», va pensar, recordant els seus estudis zoològics. «L'efecte és de brillantor, però, encara més, fan una sensació de poder, de saviesa, almenys això m'ha semblat, i també de fatiga, una fatiga absoluta, i d'inefable desesperació. Potser tot ha estat producte de la meua imaginació, però no havia rebut mai una impressió tan forta. Com em dic John Vansittart Smith que he de fer-los una altra ullada!»

Es va alçar i va deambular per les sales egípcies, però l'home que li havia despertat la curiositat havia desaparegut. L'estudiós va tornar a seure al tranquil racó i va continuar

* N. del T. Aquest diàleg en francès, marcat al text en cursiva, podria traduir-se així:

—On és la col·lecció de Memfis?

—És allà.

—Vosté és egipci, oi que sí?

—No, sóc francès.

treballant en les seues notes. Ja havia obtingut la informació que necessitava dels papirs i només li quedava transcriure-ho tot mentre encara estiguera fresc a la memòria. Durant una estona, el llapis va lliscar ràpidament sobre el paper, però prompte les ratlles van esdevenir menys rectes, les paraules més borroses i, al final, el llapis va caure a terra amb un dring i el cap de l'estudiós es va desplomar sobre el pit. Mort de cansament pel viatge, es va adormir tan profundament al racó solitari, darrere de la porta, que ni el so metàl·lic del guarda, ni les passes dels visitants, ni tan sols la sorollosa i estrident sirena que avisa del tancament van poder despertar-lo.

La llum del crepuscle ja es fonia en l'obscuritat, l'agitació del carrer de Rivoli primer va créixer i després minvà, la llunyanca Notre-Dame tocava la mitjanit i la silueta fosca i solitària continuava asseguda i silenciosa enmig de les ombres. Cap a la una de la matinada, Vansittart Smith, amb un sobresalt i una inspiració agitada, va tornar de la seua inconsciència i, durant uns instants, va tenir la sensació que s'havia adormit a la cadira del seu despatx, a casa. Tanmateix, la lluna resplendia de manera intermitent a través de la finestra i, a mesura que els seus ulls recorrien la filera de mòmies i la interminable col·lecció de vitrines brillants, va recordar amb claredat on estava i com hi havia arribat. Però l'egiptòleg no era un home nerviós, és més, posseïa un amor per les situacions insòlites propi del seu caràcter. Així doncs, va estirar les entumides extremitats, va fer una ullada al rellotge i va deixar anar una rialleta mentre mirava l'hora. Aquell episodi seria una anècdota excel·lent per a incloure en el seu pròxim article a fi d'alleujar les discussions més serioses i importants. Tenia un poc de fred, però ja estava ben despert i prou descansat. No era estrany que els vigilants

no l'hagueren vist, ja que la porta projectava una ombra negra i densa just sobre ell.

El silenci absolut era impressionant. Ni a dins ni a fora se sentia ni un cruixit ni un murmuri. Smith estava sol amb els morts d'una civilització extinta. Què importava que allà fora la ciutat pudira a l'extravagant segle XIX? En tota aquella cambra, difícilment es podria trobar un sol article, de l'espiga marcida de blat a la caixa de pigments del pintor, que no haguera resistit el pes de quatre mil anys. Hi havia recollides les deixalles d'aquell imperi llunyà arrossegades per l'immens oceà del temps. Aquelles relíquies havien arribat des de la majestuosa Tebes, des del senyorial Luxor, des dels grans temples d'Heliòpolis, des d'un centenar de tombes profanades. L'estudiós va fer una ullada al seu voltant i va veure les figures silencioses que espurnejaven de manera tènue en la foscor, els laboriosos obrers que ara restaven tan quiets, i va romandre en una actitud reverent i penserosa. Llavors, el va envair una insòlita consciència de la seua joventut i insignificança. Reclinat en la cadira, va passar la mirada distretament per tot el conjunt de sales, vestides d'argent per la llum de la lluna, que s'estenien per tota l'ala del gran edifici, i de sobte els seus ulls es van adonar de la resplendor groga d'un llum distant.

John Vansittart Smith es va incorporar a la cadira amb els nervis de punta. El llum avançava cap a ell lentament, parava de tant en tant i, llavors, seguia cap endavant a sotragades. El portador del fanal es movia sense fer cap soroll. En aquell silenci absolut no se sentia cap signe de passes. A l'anglès li va ballar pel cap la idea que hi haguera lladres i es va arraulir encara més al racó. El llum estava dues sales més enllà. Ara ja era a la sala del costat i encara no s'hi sentia cap soroll. Amb una sensació pareguda a una esgarripança,

l'estudiós va veure una cara que semblava flotar en l'aire, darrere de la resplendor vacil·lant del llum. La figura estava envoltada de foscor, però la llum li queia de ple damunt la cara estranya i ansiosa. Els ulls metàl·lics i brillants i la pell cadavèrica no deixaven lloc a cap dubte: era l'empleat amb qui havia conversat.

El primer impuls de Vansittart Smith va ser avançar i adreçar-se-li. Unes quantes paraules d'explicació aclaririen l'assumpte i, segurament, l'home el conduiria cap a alguna porta de servei per on podria tornar-se'n cap a l'hotel. Tanmateix, mentre l'home entrava en la sala, l'anglès va apreciar una actitud clandestina en els seus moviments i una expressió furtiva que el van fer canviar d'idea. Evidentment, aquell no era un vigilant ordinari fent la ronda, ja que l'home portava sabatilles amb sola de feltre, caminava amb visible agitació i mirava ràpidament de dreta a esquerra mentre la seua respiració accelerada i mig tallada feia que s'estremira la flama del llum. Vansittart Smith va tornar a ajupir-se en silenci al racó i va observar-lo amb curiositat, convençut que l'home feia alguna cosa secreta i, probablement, sinistra.

No hi havia cap vacil·lació en els seus moviments: va caminar amb agilitat i rapidesa cap a una de les grans vitrines i, després de traure una clau de la butxaca, la va obrir. Va baixar una mòmia del prestatge de dalt, se la va emportar i la va deixar en terra amb una cura i sol·licitud extremes. Hi va acostar el llum, s'hi va asseure al costat a la manera oriental i va començar a desfer la mortalla i els embenatges que embolcallaven la mòmia amb els seus dits llargs i tremolosos. A mesura que les tires de lli cruixent queien ràpidament una darrere de l'altra, va envair la sala una forta olor perfumada i es van escampar pel terra de marbre fragments de fusta aromàtica i d'espècies.

Per a John Vansittart Smith era obvi que a aquella mòmia mai no li havien llevat els embenatges. L'operació li interessava moltíssim; així doncs, ho observava tot amb emoció i curiositat, i el seu cap de pardal sobresortia més i més de darrere de la porta. Tanmateix, quan l'home va traure l'última tira d'aquell cap de quatre mil anys, va haver de fer un gran esforç per a ofegar un crit de sorpresa. En primer lloc, va lliscar per les mans i els braços de l'empleat un torrent de cabells llargs, negres i brillants. Després, una segona capa d'embenatges va descobrir un front ample i blanc, amb un parell de celles delicadament arquejades. A continuació, una tercera capa va deixar al descobert un parell d'ulls brillants i molt marcats i un nas recte, ben definit i, per últim, una quarta capa va mostrar una boca dolça, carnosa i delicada i una barbata meravellosament perfilada. Tot el rostre era d'una bellesa extraordinària, excepte per una única imperfecció: una taca irregular, del color del café, situada al mig del front. Allò era un èxit de l'art de l'embalsament. Els ulls de Vansittart s'obrien més i més a mesura que ho contemplava. Refilava de satisfacció.

Però aquell efecte sobre l'egiptòleg no va ser res, comparat amb el que va produir sobre l'estrany empleat, el qual va alçar les mans cap al cel, va esclatar en un violent torrent de paraules i, a continuació, es va llançar a terra al costat de la mòmia, la va rodejar amb els braços i la va besar repetidament als llavis i al front.

—*Ma petite!* —gemegava en francès—. *Ma pauvre petite!**

* N. del T. Traducció:

—La meua petita estimada! Pobreta meua!

La veu se li trencava per l'emoció i els innumerables plecs li tremolaven i se li encongien, però l'estudiós va observar a la llum del fanal que els ulls brillants romaniens secs i sense llàgrimes, com dues gotes d'acer. Durant uns quants minuts va restar amb la cara contreta pels nervis, cantussejant i gemegant sobre el bell cap. Després va esbossar un sobtat somriure, va pronunciar algunes paraules en una llengua desconeguda i es va aixecar ràpidament amb l'aire enèrgic de qui s'ha preparat per a fer un esforç.

En el centre de la sala hi havia una vitrina gran, de forma circular, que contenia una magnífica col·lecció de pedres precioses i anells egipcis antics, com ja havia observat sovint l'estudiós. L'empleat es va dirigir cap a aquella vitrina i la va obrir. Va deixar el llum a la lleixa del costat, juntament amb una petita gerra de terrissa que s'havia tret de la butxaca. Llavors, va agafar un grapat d'anells de la vitrina i, amb una expressió d'allò més seriosa i preocupada, va procedir a untar-los tots i cadascun amb una espècie de substància líquida que portava en el pot de terrissa i, després, els va acostar a la llum. Evidentment, el primer lot l'havia defraudat; el va llançar amb mal humor a la vitrina i va traure'n uns quants més. D'aquests, en va agafar un de massís que tenia un gran cristall encastat, el va sotmetre a la prova del contingut de la gerra i, immediatament, va fer un crit d'alegria i va alçar els braços amb un gest tan esbojarrat que va bolcar el pot i va vessar el líquid, tot fent-lo regalimar per terra fins als peus de l'anglès. L'empleat es va traure un mocador roig del pit, va començar a eixugar el líquid i va arribar fins al racó, on es va trobar de seguida cara a cara amb l'home que l'observava.